

בדין מומר במצות יבום

א. תלמוד בבלי יבמות כב.

מתני'. מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשת אחיו ליבום ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן העובדת כוכבים. גמ'. מכל מקום לאתויי מאי אמר רב יהודה לאתויי ממזר פשיטא אחיו הוא מהו דתימא לילף אחוה מבני יעקב מה להלן כשרין ולא פסולין אף כאן כשרין ולא פסולין קמ"ל ואימא הכי נמי כיון דלענין יבום מיפטר נפטר מיזקק נמי זקיק.

ב. רמב"ם הלכות יבום וחליצה פרק א הלכה ו

מי שיש לו אח מכל מקום אפילו ממזר או עובד ע"ז בין קטן בין גדול משיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו הרי זה זוקק את אשתו ליבום, ואם היה לו אח מן השפחה או מן הנכרית אינו אחיו לדבר מן הדברים ואינו זוקק את אשתו, ואף על פי שהיתה לידתו בקדושה הואיל והיתה הורתו שלא בקדושה אינו אחיו.

ג. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ט

שנים הם המומרים מישראל: המומר לעבירה אחת והמומר לכל התורה כולה, מומר לעבירה אחת זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה אפילו היתה מן הקלות כגון שהחזיק תמיד ללבוש שעטנז או להקיף פאה ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו הרי זה מומר לאותו דבר והוא שיעשה להכעיס, מומר לכל התורה כולה כגון החוזרים לדתי העובדי כוכבים בשעה שגזרין גזרה וידבק בהם ויאמר מה בצע לי להדבק בישראל שהם שפלים ונרדפים טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה, הרי זה מומר לכל התורה כולה.

השגת הראב"ד

לכל התורה כולה כגון החוזר לדת העובדי כוכבים. א"א ומי שחוזר לדת העובדי כוכבים הנה הוא מודה באלהיהם והרי הוא מין.

ד. כסף משנה שם

המומר לכל התורה וכו'. כלומר אפילו שגזרו גזירה כיון שמעצמו הלך וחזר לדתם באומרו מה בצע לי להדבק בישראל וכו' וכ"ש אם לא היה שם גזרה וברצון נפשו הלך וחזר וכו':

וכתב הראב"ד והמומר לכל התורה כולה כגון החוזר לדת העובד כוכבים א"א ומי שחוזר לדת עבודת כוכבים הנה הוא מודה באלהיהם. טעמו להשיג על רבינו שה"ל לקרותו מין כיון שמודה בעבודת כוכבים והוא כתב למעלה שהאומר שהוא גוף ובעל תמונה הוא מין ועוד שהם אומרים שהם הרבה והוא כתב למעלה שהאומר שיש שם מנהיג אבל הם הרבה הוא מין והיאך קראו מומר. ואני אומר אילו לא היתה אומה אחרת בעולם אלא עובדי כוכבים היה לו להשיג כן אבל כיון שיש אמונות אחרות שאינן עובדים כוכבים היאך יקרא מין לחוזר לדתם. ועוד י"ל שהחוזר לדת ההיא שני שמות רעים נקראו לו מין ומומר. ועוד י"ל שמין נקרא המאמין באחד מחמשה דברים הנזכרים למעלה והחוזר לדת העובדי כוכבים אף על פי שלא יאמין בדתם אלא שחוזר לדתם כדי שלא להיות שפל ונרדף ישראל מומר מיקרי אבל מין לא מיקרי שהרי אינו מאמין בלבו שיש צור זולתי אלהינו.

ה. רמב"ם הלכות שחיטה פרק ד הלכה יד

ישראל מומר לעבירה מן העבירות שהיה מומחה הרי זה שוחט לכתחלה וצריך ישראל כשר לבדוק את הסכין ואח"כ יתננה למומר זה לשחוט בה מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק, ואם היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת בפרהסיא או אפיקורוס והוא הכופר בתורה ובמשה רבינו כמו שביארנו בהלכות תשובה הרי הוא כעכו"ם ושחיטתו נבלה.

ו. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ה

ישראל שעבד עבודת כוכבים הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו ואינו כישאל שעובר עבירה שיש בה סקילה, מומר לעבודת כוכבים הרי הוא מומר לכל התורה כולה, וכן האפיקורסים מישראל אינן כישאל לדבר מן הדברים ואין מקבלים אותם בתשובה לעולם שנאמר כל באיה לא ישובו ולא ישיגו ארחות חיים.

ז. מגיד משנה הלכות יבום וחליצה פרק א

[ו] מי שיש לו אח. משנה פרק כיצד (דף כ"ב) מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשתו ליבום וכו' ובעטור לרבינו שרירא יבמה שנפלה לפני מומר כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוקה ליבום ומתענגא עד דחליץ לה אותו מומר וכתב מר רב יהודאי אי כדנסבה בעל הוה יבם מומר לא בעיא מיניה חליצה ואם הוה בעל מומר וישבה תחתיו באונס ומת בהמרתו בלא בנים אינה זקוקה ליבום דלאו אחיו הוא ואינה זקוקה נמי לחליצה ע"כ והרשב"א ז"ל תמה על דברי רב יהודאי דהא לא מפקינן אלא ולד שפחה וכותית ועוד דמומר אף על פי שחטא ישראל הוא וקידושי קידושין כנזכר פ"ד מהלכות אישות וכיון שיש להם קידושין זיקה נמי יש להם כדמשמע בהרבה מקומות דכל מי שקידושי קידושין זיקתו זיקה וכ"ש שאשתו הנשואה לו בקדושה שאם המיר לאחר מיכן זיקת האח הכשר לא נסתלקה ממנה ע"כ דבריו והניח הדבר בצ"ע. ומדברי רבינו נראה שלא כדברי מר יהודאי שהרי לא חלק בין אם היה עובד כו"ם היבם בשעת הנשואין בין שהמיר אחרי כן וכ"ש בבעל מומר ואח כשר שאם מת שהיא זקוקה לחליצה ויבום וכמ"ש הרשב"א ז"ל.

ח. חידושי הרשב"א יבמות כב.

מתני' מי שיש לו אח מ"מ זוקק את אשת אחיו ליבום וכו'. לרבינו שרירא ז"ל יבמה שנפלה לפני משומד וכו' וצריך תלמוד דהא לא מפקינן אלא ולד שפחה ונכרית, ועוד דמשומד אף על פי שחטא ישראל הוא וקדושי קדושין וכדאמרין לקמן בפרק החולץ (מ"ז ב') טבל ועלה הרי הוא כישאל לכל דבריו למאי הלכתא אמר ר' יוסי בר חנינא דאי הדר ביה ישראל משומד הוי ואי קדיש בת ישראל קדושי קדושין, ואמרין נמי בשלהי פ"ק גוי שקדש בזמן הזה חוששין לקדושי שמא מעשרת השבטים הוא. והא דאמר שמואל לא זז משם עד שעשאו גוים גמורים לאו למימרא דישאל שנעשה גוי גמור ועובד עבודה זרה שאין חוששין לקדושי אלא אותן בלבד הוא שעשאו כגוים גמורים מתחלתן והפקיעו קדושיהן וכיון שיש להם קדושין זיקה נמי יש להן כדמשמע בהרבה מקומות דכל דקדושי קדושין זיקתו זיקה וכל שכן שאשתו הנשואה לו בקדושה שאם נשתמד לאחר מכאן זיקת האח הכשר לא נסתלקה ממנה, כנ"ל וצ"ע.

ט. ספר העיטור אות ג - גט חליצה, דף ו טור ב

לרבינו שרירא יבמה שנפלה לפני מומר כיון דהורתו ולידתו בקדושה זקוקה ליבם ומתענגא עד דחליץ לה אותו מומר וכתב רב יהודאי אי כדנסבה בעל הוה יבם מומר לא בעי חליצה מיניה ואם היה בעל מומר וישבה תחתיו באונס ומת בהמרתו בלא בנים אינה זקוקה ליבם דהא לאו אחיו הוא ואינה זקוקה נמי לחליצה.

וגאוני הראשונים כתבו שיבמה שנפלה לפני משומד זקוקה לו ומתעגנת עד שיחלוץ וקצת גאוני חדשו בה דברים לומר שאם בשעה שכנסה בעל היה אחיו משומד אינה צריכה חליצה ממנו וכן אם היה הבעל משומד וישבה תחתיו ומת בשמדותו בלא בנים אינה זקוקה ליבום ולא לחליצה שאין זה אחיו ורוב מפרשים מתמיהים שהרי ישראל משומד קדושי קדושין כמו שיתבאר במסכתא זו יז. אלא שנראה לי שהם סומכים על מה שאמרו בסוף פרק ראשון טז: על עשרת השבטים שבת דין שבדורם עשאו כגוים גמורים מרוב מה שניטמעו בהם והיו גאוני אלו דנין שאף בזה"ז ניטמעים הם לגמרי וזה סעד למה שכתבו רבותי שם ג"כ כמ"ש שם:

יא. שו"ת הרי"ד סד

מאי דכתב מר על ראובן שנשא אשה והיה לו אח משומד מקודם לכן, והלך לעולמו וחיי לרבנן ולכל ישראל שבק, ובר וברת ומוקי שמא בישראל לא שבק, ואותו יבם משומד לא נודע מקומו, ויש כבר י"ב שנים שלא נודע איפוא הוא אם חי ואם מת.

ומצאתיה כתוב בהלכות גדולות לשון זה: שומרת יבם דנפלה קמי יבם משומד לא משתריא לעלמא עד דחליץ לה, אבל אי כדנסבה בעל הוה משומד הוה יבם קודם לכן לא צריכא ממנו חליצה, ולא נתנו טעם לדבריהם, אבל רב נחשון גאון זצ"ל נתן טעם לדבריו וזהו לשונו: בר ישראל דקדיש איתתא וזהו ליה אח משומד בשעת קידושין ומת ההוא בר ישראל אשתו פטורה מן החליצה מאי טעמא נישואין הראשונים מפילין ומר פירש שסברת הגאון כך היא שכיון שקדמה שמדותו של זה לנישואין של זה כאילו לא היתה להן ישיבה אחת בעולם. בין למאן דאמר נישואין הראשונים מפילין בין למאן דאמר מיתה מפלת, הרי לא נישואין הראשונים הפילוה עליו שהרי לא היה ראוי לה, ולא מיתה הפילתה דכתיב כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להן ישיבה בעולם וילפינן אחוה אחוה מבני יעקב וכל העדה כלם קדושים וכשרים ונוטה לבן לסמוך על דבריהם ולהתירה בלא חליצה.

חלילה חלילה לך וחולין הוא לך מעשות כדבר הזה וכלך מדרך זו ולא תהיה המכשלה הזאת תחת ירך, כי המשומד כישראל גמור הוא חשוב לכל דבר איסור בין לקדש בין לגרש בין לפטור מן הייבום בין לזקוק לייבום, דלא כל הימנו להפקיע עצמו מקדושתו ולהיות כגוי גמור אלא ישראל רשע מיקרי וקידושי קידושין וגיטו גט וחליצתו חליצה ככל בר ישראל וזוקק ופוטור, דהכי אמרינן בשילהי פרק קמא דיבמות אמר רב יהודה אמר רב גוי שקדיש בזמן הזה חוששין לקידושי חיישין דילמא מעשרת השבטים הוא, ופירש רש"י שמא מעשרת [השבטים] הוא בא שנשאו גויות וקסבר רב גויה שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושין, אלמא מוכיח מיכן אף על פי שאנו רואין כי הוא גוי גמור אנו חוששין שמא מזרע ישראל נולד ויש בו קדושת ישראל ואם קידש קידושי קידושין שאע"פ שעכשיו עושה מעשה עושה קדושת ישראל יש בו וישראל רשע מיקרי ולא כל הימנו להפקיע קדושת ישראל מעליו וכו'.

ומאי דכתיב מר שמצאתה כתוב בהלכות גדולות שהיא פטורה, חס ושלום אין לסמוך על הדברים הללו ואיני מאמין שבעל הלכות גדולות אמר הדברים הללו כי יש בידי הלכות גדולות וחיפשתי כל סדר נשים מראש ועד סוף ולא מצאתי כתוב בהן את הדברים הללו, ואומר אני ששום תלמיד טועה כתבו לחוץ בגיליון והמעתיקים העתיקוהו בפנים וסוברים העולם כי בעל ספרם אמרם אין לסמוך על הדברים הללו להניח דברי התלמוד ולתפוש מדברי הגאונים כי בכמה מקומות היו מחמירין ומקילין שאין העולם סומכין עליהן באותם הדברים וכו'.

יב. בית יוסף אבן העזר קנז

ומ"ש רבינו ולא ידענא למה לא תהיה אשת משומד זקוקה ליבום. ודאי קושטא דמילתא הכי דאשת משומד זקוקה ליבום ואפילו קידשה אחר שנשתמד ואפילו בנו או בן בנו עד כמה דורות אף על פי שנשאר בשמדותם כל זמן שהם בני ישראליות או משומדות קידושיהן קידושין ונשותיהם הישראליות או המשומדות זקוקות ליבום וכו' וזה דבר פשוט כביעתא דכותחא וכבר כתב כן מהר"י קולון ז"ל בשורש פ"ה. ויש לתמוה

על מי שעלה על דעתו היתר זה. ועל רב יהודאי שנכתב בשמו איני תמה משום דגמירי דמאור עינים הוה ולפעמים היו תלמידיו כותבין בשמו מה שלא עלה על דעתו וכמבואר אך על תלמידיו הכותבים כן יש לתמוה. ועל בעל העיטור שהעתיק דבריהם יש לתמוה למה לא רדפם וכתתם עד החרמה דדבר פשוט הוא דאין לדברים אלו שורש וענף ולא שום צד סמך כלל ואוי לו למי שמיקל בזה.

יג. הגהות מרדכי יבמות פרק החולץ רמז קז

כתב באז"ק וזה לשונו **רב נחשון גאון** [*ובספר] **בשר על גבי גחלים ותשובת הגאונים** פוסקים דיבם שהיה מומר לעבודת כוכבים בשעת קידושי אחיו ועדיין כשמת אחיו עומד בהמרותו אינו זוקק אשת אחיו ופטורה בלא חליצה ואפילו חזר המומר בתשובה לא משגחינן ביה **ולפירוש רבינו חננאל** [דמיתה מפלת] אפילו היה יהודי בשעת נישואי אחיו אם היה מומר כשמת אחיו לא משגחינן ביה ולא חולץ ולא מיבם והטעם [*לרב נחשון] [הגאונים] משום דנישואין מפילין הלכך אם בשעת קידושי אחיו היה מומר הרי נאסרה עליו שעה אחת אבל אם המיר לאחר כן צריכה חליצה דנישואין מפילין וההיא שעתא ישראל הוה ולפי' רבינו חננאל אפילו היה יהודי בשעת נישואין לא חלצה משום דס"ל מיתה לחודה מפלת וקי"ל כרבינו חננאל עכ"ל א"ז וכו' ונראה **דלמהר"ם** המביא ראיה משום אדעתא דהכי לא קדשה נפשה כו' לא שייך לחלק בין מיתה או נישואין מפילין דבכל ענין אדעתא דהכי לא קדשה עצמה והקשה ר"ב מ"ש ממזר יבם ועוד אפילו חייבי כריתות הוה מרבינן אי תפסי קידושין אבל מומר תפסי בהו קידושין ועוד דמרבינן ממזר אף על גב דביאתו אסורה כ"ש מומר דביאתו כשרה ועל מה **שרשי ז"ל** הביא ראיה לאיסור דהא אם קידש קידושי קידושין הקשה הר"ם הא בסמ"ג כתב במצות לתת צדקה דמומר להכעיס אין מצוים להחיותו כעובדא דר' אמי ושרי להלוות לו ברבית דלגבי נשך כתיב אחוה והא דאמר' בסנהדרין אף על פי שחטא ישראל הוא היינו בדברים דלא כתיב בהו אחוה כגון גיטין וקדושין. ועוד הביא ראיה רבינו שמשון דאסור ללוות לו ברבית משום ולפני עור לא תתן מכשול הא מטעם אחוה לא אסר אלמא דלאו אחיו הוי וכ"ש מומרים לעבודת כוכבים בזמן הזה דהוה מומרים לכל התורה כולה וגרע ממומר לדבר אחד להכעיס ומה שקידושי קידושין זו היא חומרא בעלמא וכו' עכ"ל ולי הדיט הכותב נ"ל דסמ"ג ס"ל דמומר זוקק שהרי במצות לגרש כתב וז"ל מי שיש לו אח מ"מ אפילו ממזר ואפילו עובד עבודת כוכבים עכ"ל עיין שילהי הגוזל קמא בחיבורי:

עיין בפרק שני דשבועות לעיל מצאתי תשובה מרבינו אברהם הגדול מרגנשפור"ק וזה לשונו על יבמה שנפלה לפני מומר איכא דברים בגו אי בעי אפילו חליצה דבמקום ערוה הוא דקנאין פוגעין בו דגם הנבעלת לארמאי קנאין פוגעין בו עכ"ל

יד. תלמוד בבלי בבא קמא קי:

אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קדשה עצמה התם אנן סהדי דמינח ניחא לה בכל דהו כריש לקיש דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו.

טו. רש"י שם

דמינח ניחא לה - להתקדש לראשון שהוא שלם על ספק זה שאם ימות תזקק לאחיו.

טז. תוספות שם

דאדעתא דהכי לא קדשה נפשה. נראה דבנפלה מן האירוסין איירי דאי מן הנישואין ודאי מקדשה נפשה כדי שתהא נשואה לבעלה דמשום אחר מיתת בעלה לא מסקא אנפשה מלהיות נשואה אלא מן האירוסין איירי דמקדושין אין לה שום טובה וא"ת אדם שקנה מחבירו שום דבר ונתקלקל יבטל המקח דאדעתא דהכי לא קנה וי"ל דהתם לאו בלוקח לחודיה תליא מילתא אלא כמו כן בדעת מוכר ומוכר אקנה ליה אדעתא דהכי אבל הכא דקדושין בדידה קיימא והוא אינו חושש היאך דעתה להתקדש וכן גבי מקדיש נמי בדידה קאי וכן נותן הגזל בדידה קאי [וע' כתובות מז: תוד"ה שלא].

ד. נפלה לפני יבם מומר, יש מי שמתיר אם היה מומר כשנשאה אחיו; ואין לסמוך עליו. הגה: מיהו אם עברה ונשאת בלא חליצה, כי לא ידעה שהיה לה יבם, ואח"כ נודע שיש לה יבם מומר, לא תצא (מהר"י מיןץ סי' ב' /י"ב/). וי"א דוקא אם חלץ לה לבסוף (מהר"ו סי' נ"ד ובנימין זאב). היו לה שני יבמים, אחד מומר והוא הגדול, ואחד קטן והוא ישראל, לא תחלוץ אלא מן הישראל; ואפילו בדיעבד לא מהני מן המומר (כן השיב מוהר"ם וכ"כ מהר"א ומהר"ק). אבל אם הוא אנוס, מהני בדיעבד (ריב"ש סימן א'). והמקדש אשה ויש לו אח מומר, יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול שאם תפול לפני המומר ליבום שלא תהא מקודשת (מהר"א ברי"ן). ה. אם המת היה מומר, אשתו זקוקה לאחיו. (והוא הדין זרעו שיש לו מישראלית) (ב"י וד"ע).

כב. תרומת הדשן רכג

וק"ל טובא חדא דרבא סבר פ"ק דיבמות /דף יג ע"א/ מיתה מפלת דמשני מתניתין דפ"ק וד' אחין דתרווייהו סבירא מיתה מפלת וזו ואצ"ל זו קתני, וכדרבא קי"ל נגד רבי ירמיה דמשני תברא וכן פסק אשירי. ותו אפילו אי קי"ל נישואים מפילים מ"מ אין לחלק לפי סברת הגאונים דמשווי ליה למומר כערוה שהרי סוברים דפטורה מחליצה כמו מיבום, א"כ אפילו נשתמד אחר הנישואין תיתי ערוה ותפקיע זיקה, כמו הא דתנן בהדיא פ' ד' אחין /יבמות דף ל' ע"א/ ב' אחין נשואין ב' אחיות ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעל אחיות וכנסה נשוי נכרית ומת ונפלו שתיהן לפני האח השלישי כשם שאחות אשה פטורה כך צרתה פטורה. הא קמן דאע"פ שהנכרית היתה נשואה כבר יחידית קודם שכנסה בעל אשת אחיו ונישואין נכרית היו מפילים אותה, דהא לרבי ירמיה תנא דד' אחין סבר נישואים מפילים אפ"ה כי אתיא ערוה לגביה מפקיע לה זיקתה, והיינו טעמא דלא אמרינן נישואין מפילים אלא לענין זה שאם היתה שעה אחת צרת ערוה בשעת מיתה וכו' ונראה לבאר דעת הגאונים כיון דקי"ל נישואין מפילים אם היה יהודי בשעת נישואין חייל עליו הזיקה, והתורה לא נתנה לו כח לפרוק עול מעליו שכבר נתחייב בו, אבל אי הוי מיתה מפלת א"כ כשנשתמד עדיין לא נתחייב בה.

כג. תלמוד בבלי יבמות יג.

כיצד אם מתו הן כו'. ואפילו כנס ולבסוף גירש ורמינהו ג' אחים שנים מהן נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות אשתו ומת הנשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו שאם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות טעמא דגירש ואח"כ כנס אבל כנס ואח"כ גירש לא א"ר ירמיה תברא מי ששנה זו לא שנה זו האי תנא סבר מיתה מפלת והאי תנא סבר נשואין הראשונים מפילים רבא אמר לעולם חד תנא הוא וזו ואין צריך לומר זו קתני.

כד. שולחן ערוך יורה דעה קנט

ב. מומר מותר להלוותו ברבית, ואסור ללוות ממנו ברבית. הגה: ויש מחמירין אף במומר להלוותו. (המרדכי והגהות מיימוני בשם ראב"ה ורש"י וסמ"ג ומהר"ל). וטוב להחמיר אם אפשר להשטמ ממנו.

כה. רבי עקיבא איגר שם

(ש"ך סק"ג) משום לא תשיך. למ"ש הרמב"ן דמותר להלוותו דלא מקרי אחיך כיון דמורידים אותו אלא דהמומר מוזהר שלא ליקח רבית ממנו. א"כ הלוה שנותן רבית למומר אינו עובר רק משום לפני עור. אבל לדעת הטור דהיתר להלוותו כיון דלא מצוים להחיותו בזה הלוה עובר ג"כ משום ל"ת וכן נ"מ לדינא להלוות למסור ברבית דלהרמב"ן אסור דמקרי אחיך (דמה שמורידין אותו הוא רק מטעם דהו"ל רודף) ולדעת הטור י"ל דמותר דהא מ"מ לא קרינן ביה וחי אחיך עמך ועיי' שו"ת חכם צבי (סמ"ג) ובשבות יעקב (ח"ב סע"ג):

ומה שהפליג הגדול שהבאתי לעיל את דברי רש"י משום דגבי יבום תלייא באחוה ולכך שאני מקדושין, והביא ראייה מדברי ר"ם בסמ"ג דחילק הכי בין קידושין לגיטין ובין ריבית וצדקה דכתיב בהו אחוה, ולכך ליתניא במומר, נראה דאין ראייה מזה לחלק הכי ג"כ לענין יבום, דהתם שפיר אית לחלק משום אחוה דכתיב גבי ריבית וצדקה לאו באחים גמורים איירי אלא כלומר כל ישראל שהם אחים בתורה ובמצות. ותדע דאנו מוזהרים לענין ריבית וצדקה על הגר הבא משאר עממין כמו על ישראל הבא מזרע יעקב, וכיון דהכי הוא מומר שכפר בעיקר ויצא מן הכלל פורק ממנו אחוה זאת אין אנו מוזהרים לרחם עוד עליו ולהחיותו. אבל אחוה דכתיב גבי זיקה ויבום אינו ר"ל אחיו בתורה ומצות, אלא אחיו מעצמו ובשרו שנולדו מאיש אחד, ומומר נמי אעפ"י שנשתמד לא פסקה תולדותיו והלא הוא ואחיו המת נולדו מאיש אחד, דעשו נמי ישראל מומר היה כדאיתא פ"ק דקידושין /דף יח ע"א/ ואעפ"כ משתכח דהתורה קראתו אח ליעקב בכמה דוכתי, והיינו משום דבני איש אחד היו.

יח. תלמוד בבלי יבמות יז:

אשת אחיו שלא היה בעולמו היכא כתיבא אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא כי ישבו אחים יחדו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו יחדו מיוחדים בנחלה פרט לאחיו מן האם רבה אמר אחין מן האב יליף אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם וכו' ואיצטרך למכתב אחים ואיצטרך למכתב יחדו דאי כתב רחמנא אחים ה"א לילף אחוה אחוה מלוט וכי תימא לא מפני לאיי אפנויי מפני מדהוה ליה למכתב רעים וכתיב אחים שמע מינה לאפנויי כתב רחמנא יחדו המיוחדים בנחלה ואי כתב רחמנא יחדו הוה אמינא דמייחדי באבא ובאמא צריכא.

יט. שו"ת הרא"ש כלל יז סימן י

מעשה במומר אחד לישמעאלים שנתן ירושתו שהיה לו לירש מאביו לאמו, וכאשר מת אביו תבעה אמו הנכסים ותובעת בת המומר גם כן הנכסים, ונשאל הדבר למורי ה"ר אשר ז"ל וזו תשובתו. לולי אהבתך אלופי יקירי שארי ה"ר יעקב לא הייתי נזקק להשיבך כי איני רגיל להשיב כי אם לדיינים. וגם כי נתנכרו מעשיו לאביו שבשמים מצוה לבטל מעשיו ולא תסוב נחלה. הנה כתב רבינו יהודה הכהן בספר הדיינים תשובה אחת לרבנא משולם בן רבינו קלונימוס שמוחלף אינו יורש את אביו. וז"ל כי מוחלף לא איקרי זרעיה ולא ירית ליה לאבוה כדכתיב להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו וגו', וכתיב ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורך וגו', וכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי, מי שזרעו מיוחס אחריו יצא מוחלף שאין זרעו מיוחס אחריו, עכ"ל. ונראה לי דאסמכתא בעלמא היא וקרא מיירי בדין כהונה עשרה כהנים שהיו עומדים ופירש אחד מהם ובעל. דמוחלף אעפ"י שחטא ישראל הוא ובנו הוא לכל דבר ופוסט את אמו מן היבום, אבל קנס הוא שקנסוהו חכמים ואסמכוהו אקראי. וכיון שאינו יורשו לאלתר כשמת אבי המוחלף זכתה בת המוחלף בנכסי אבי אביה ולא היה למוחלף זכייה בהם ומתנתו אינה מתנה כלל וכו' ובנדון זה מאחר שהפקיעו חכמים ירושתו עמדה הבת במקומו וזכתה בנכסי אבי אביה, וכל טעדיקי דמצו למעבד ביהדות וגיות להעמיד הנחלה בחזקתה אין עונש בדבר. ושולם כנפש אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

כ. תשובות הגאונים שערי צדק כה

רב נטרונאי. הילכתא: משומד אין יורש את אביו ישראל. מאי טעמא דכיון דאישתמד ליה נפק ליה מקדושה דישאל ומקדושה דאבוה. דלא הויה ירושה אלא לבר ישראל דמתחיס בתר אבוה, דכתיב (בראשית יז) ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורך כו', מי שזרעו מיוחס אחריו, יצא משומד זה שאינו מתיחס אחר אביו ישראל.

גמרא איכא דאמרי. א"ל לא זוז משם עד שעשאו כעובדי כוכבים גמורים. ואפשר לומר דלענין קדושין קאמר דעשאו כעובדי כוכבים, דלענין זה הפקיעו הקדושין, אבל לשאר מילי לכאורה אי אפשר לעשות כעובד כוכבים, כיון שמן הדין ישראלים הם. אבל מלישנא דקרא דמייתי כי בנים זרים ילדו משמע דלכל מילי כעובד כוכבים שוינהו, ועל פי הנביאים ורוח הקודש נעשה זאת. ואפשר דכל שנטמע בימים הקדמונים בין עובדי כוכבים היה דינו לגמרי כעובד כוכבים, ויש לקיים בזה דברי מהרש"ל ז"ל שכתב לעיל (ט"ז ע"ב) בתוס' ד"ה אמוראי ניהו דכל שנהג מעצמו כעובד כוכבים לא היה לו דין ישראל, ומהרש"א ז"ל הקשה עליו דהא ישראל מומר הוה. ולפי הנ"ל י"ל דכל שנטמע בין העובדי כוכבים הרי היה בכלל תקנה זו להעשות כעובדי כוכבים גמור.

לג. חתם סופר אורח חיים ט

(מג"א ס"ק ד) נ"ב הבי' [ד"ה תפילין] תמה בטעם הדבר. ועיין בתוספות יום טוב משנה ד' פרק ז' דנדה [ד"ה מפני], דתמה על כותים אי גירי אמת הן איך עשאו כנכרים לטהר נדות ואהלות שלהם. ונראה לפענ"ד שיש כח בכלל ישראל להוציא המורדים מכלל האומה ויחזרו לגוים גמורים אף להקל. וזכר לדבר, ראה ויתר גוים [חבוקק ג, ו] שהתיר להם ז' מצות [בבא קמא לח, ב] אף על גב דלאו ראייה גמורה היא, מכל מקום כן נראה לי. והם נמנו וגמרו להוציאם מברית ישראל לגמרי. ובגיטין [מה, ב] פירש רש"י [ד"ה מומר] שהמסור פרק עול תורה. יש לומר כיון שמוסר לתוא מכמר [ישעיה נא, כ] הרי מסר חבירו גם להעבירו על דת משה וישראל, ואי לא דפריק עול תורה כולה לא עביד הכי. ומצינו בעזרא [י, ח] יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה, משמע שהוציאם מכלל ישראל, וכנזכר לעיל:

לד. שו"ת הרשב"א חלק א סימן תל

ירונדה. שאלת מי שהוא מפורסם/חשוד/ באחת מן העבירות שבתורה אם נאמן באיסורין אם לאו? תשובה נאמן הוא בשאר האיסורין דהא קיי"ל בפר' קמא דחולין (דף ה') דמשומד/דמומר/ לדבר אחד לא הוי משומד/מומר/ לכל התורה. וזלתי משומד/מומר/ לעבודה זרה ולחלל שבתות בפרהסיא דהוי כמשומד/כמומר/ לכל התורה. וכל שכן אם עושה לתאבון דמשומד/דמומר/ אוכל נבלות לתאבון בודק סכין ונותן לו לכתחלה. ואפילו שחט קודם שיבדוק לו סכין בודק סכין אחריו. ואם סכיניו יפה אוכלין לכתחלה משחיתתו. ונאמן הוא בלוקח מן המקולין שמוכרין שם בשר נבלה ושחוטת לומר מן הכשר לקחתי. ואפילו מן הסתם בלא אמירתו נאמר כן משום דלא שביק התירא ואכיל איסורא.

לה. רמב"ם הלכות ממרים פרק ג הלכה ג

במה דברים אמורים באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואף על פי ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה.

לו. תלמוד בבלי שבת סח:

אלא מתניתין כשהכיר ולבסוף שכח ודרב ושמואל נמי כהכיר ולבסוף שכח דמי והכי איתמר רב ושמואל דאמרי תרוייהו אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים פטור.

ועוד בענין רבית שאלו לר"ת ז"ל על בן משומדת אחת אם מותר להלוותו ברבית, או דילמא ישראל הוא ואסור, והשיב להם שמותר להלוותו ברבית, ותלמידיו של רש"י ז"ל כתבו בשם רבם ז"ל שאסור, שאע"פ שחטא ישראל הוא, ויש לדון בדבר לא יהא ממונו חמור מגופו וגופו מותר להרגו כדאמרינן המשומדין מורדין ולא מעלין, ואיכא למימר כי ההיא דאמרינן (ב"ק קי"ט א') גבי מסור דילמא נפיק מיניה זרעא מעליא והוה ליה ישראל גמור, וזה אינו מחזור דגבי משומדים שנטמעו בגויים אין ראוי לומר דנפיק מיניהו זרעא מעליא ואפילו אשתו עמו וכש"כ מן הגויה שא"א שהרי הולד כמוה, ויש לי ראייה לדבר מהא דגרסינן בפרק אין מעמידין (כ"ז ב') המינין והמשומדין מורדין ולא מעלין א"ל אני שונה לכל אבדת אחיך לרבות את המשומד ואת אמרת מורדין, אלמא כל מי שמורדין אותו לא מקרי אחיך כלל, והכא נמי כתיב אחיך, ואף על גב דמסור נמי מורדין וממונו אסור לאבדו ואסור להלוותו ברבית, התם לאו משום דלא מקרי אחיך אלא מפני שהוא כרודף כדאמרינן (ב"ק קי"ז א') אף ממונן של ישראל כיון שנפל ביד גויים שוב אין מרחמין עליו, אבל משומד לא מקרי אחיך הילכך אף להלוותו ברבית מותר ולא חיישינן לזרעא מעליא, וכש"כ משומד לע"ז שנטמע בגויים, ורחמנא אמר דליחי אחיך עמך והאי לא ליחי ולא ליקיים, ואם נפשך לומר התינוק משומד עצמו בן המשומדת שוגג הוא והוה ליה כקטן שנשבה לבין הגויים ואתה מצווה עליו להחיותו, לא דמי דאילו התם לא ידע כלל, אבל כאן כיון דידע ושביק תורת ישראל ומדבק בע"ז ובחוקות הגויים הרי הוא משומד גמור ומורדין ולא מעלין.

כז. טור יורה דעה קנט

מומר שכפר בעיקר מותר להלוותו ברבית כיון שאין אנו מצווין להחיותו ואסור ללוות ממנו ברבית דאע"פ שחטא ישראל הוא והנתנת לו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול:

כח. תלמוד בבלי יבמות מז:

טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא ביה וקידושו קידושין.

כט. רמב"ם הלכות אישות פרק ד הלכה טו

המקדש גויה או שפחה אינן קידושין אלא הרי היא אחר קידושין כמו שהיתה קודם הקידושין, וכן גוי ועבד שקדשו בת ישראל אין קידושיהן קידושין, ישראל משומד שקידש אף על פי שהוא עובד ע"ז ברצונו הרי אלו קידושין גמורין וצריכה ממנו גט.

ל. טור אבן העזר מד

ישראל מומר שקידש קדושו קידושין וצריכה ממנו גט וי"א דמומר לחלל שבת בפרהסיא ולעבוד כו"ם דינו כעכו"ם גמור ואין קדושו קדושין ולא נהירא וכותי הוה עובדא ואצרכיה גט רב יהודאי ומר רב שמואל ריש כלה

לא. תלמוד בבלי יבמות יז.

כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל בנך הבא מן ישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה והאיכא בנות ואמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך גמירי דבנתא דההוא דרא איצטרויי אצטרו איכא דאמרי כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל לא זוז משם עד שעשאו עובדי כוכבים גמורים שנאמר בה' בגדו כי בנים זרים ילדו.